

Nr 263

Av herr Ohlin m. fl., om *upprustning av kriminalvården*.

(Lika lydande med motion nr 203 i Första kammaren)

Kriminalvården är fortfarande ett av våra mest eftersatta vårdområden. Trots att kriminalvården i Sverige är materiellt mycket välutrustad i jämförelse med andra länder, ger den ett alltför obetydligt resultat av samhällets insatser. Omkring 70—75 % av de anstaltsintagna beräknas återfalla till brott efter anstaltstiden.

Personalsidan inom den slutna kriminalvården är underförsörjd. Det är inte bara det att många tjänster både på bevaknings- och vårdsidan står vakanta och att kriminalvårdsmyndigheterna har ett pressande behov av många fler tjänster. De önskemål som myndigheterna framfört om personalökningar är inte större än att även om alla anspråk tillgodosågs skulle endast de mest elementära vårduppgifterna kunna utföras. Fortfarande skulle t. ex. regelbunden samtalsterapi, enskilda samtal med psykologer, väl organiserad fritidsverksamhet inte kunna äga rum. I stor utsträckning innebär den slutna kriminalvården — förutom momentet arbetsträning — omhändertagande.

Frivården är otillräckligt utrustad både när det gäller materiella resurser och personal. Inom frivården är de vårdades bostadsproblem ofta olösta. De existerande frivårdshotellen hjälper endast ett fåtal under kort tid. På personalsidan är vakanserna bland skyddskonsulenter och assistenter glädjande nog mycket få. Men bristen på övervakare — och framför allt utbildade övervakare — är stor. Den som vårdas inom frivården har ännu mindre möjligheter än intagna på slutna anstalter att få samtala med psykolog eller få vara med om gruppterapi. Detta innebär att den som vårdas i frihet i själva verket ofta inte erhåller någon organiserad vård. Han är helt hänvisad till det stöd den civila övervakaren kan lämna.

Ett annat problem för kriminalvården är att man inte känner till vilka åtgärder som ger det önskade resultatet, social återanpassning. De enda variabla behandlingsmetoderna när det gäller normalklientelet är anstaltsvård — frivård, slutna vård — öppen vård. Och valet mellan dessa metoder avgörs mindre av den behandlades vårdbehov än av hans samhällsfarlighet. Arbetsträning erhåller alla anstaltsintagna, men valet av yrke inom arbetssträning beror ofta lika mycket på arbetsdriftens som på den intagnes behov.

När man framställer önskemål om fler behandlingsmetoder, t. ex. olika former av gruppterapi, måste man beakta att kunskaperna om metodernas effekter är otillräckliga.

Men svårigheterna består inte bara i brist på know-how och i personalbrist. Fastän ideologien att åtgärder mot lagöverträdare främst skall syfta till rehabilitering är allmänt omfattad, är vård inte den dominerande åtgärden mot lagöverträdare. Anstaltsbehandlingsens längd är mindre beroende av den intagnes person än av det brott han begått. Detta ger upphov till svåra konflikter både för personalens inställning till och beteende mot dem de skall behandla och för de intagnas uppfattning om sig själva, sitt handlande och sin behandling.

Trots bristen på kunskap och de ideologiska svårigheterna måste man naturligtvis skapa ett riktmärke för utvecklingen, ange det långsiktiga målet i stort. Vi vill ange följande målsättning:

Åtgärderna mot kriminella måste i allt högre grad inriktas på rehabilitering. Psykologisk expertis bör medverka vid uppgörandet av behandlingsplanen för den kriminelle. Fler behandlingsmoment än arbetsträning måste införas. Ju mer övervakningsmomentet kan inskränkas, desto mer resurser frigörs för vårdpersonal och vårdutrustning.

Personalresurserna måste förbättras så att alla behandlade kan få tillgång till samtalsterapi av olika former, till anlagstest, omskolning och yrkesutbildning. Ett avsevärt ökat antal frivårdshotell av olika typer skulle lösa ett av frivårdens stora problem. Skyddade verkstäder löser ett annat frivårdsproblem. Personalutbildningen måste effektiviseras framför allt när det gäller bevakningspersonalen och övervakarna. En större differentiering av arbetsdriften vore önskvärd.

Erfarenheter tyder på att frivården i vissa fall är överlägsen anstaltsvården som individualpreventiv behandlingsform. Härtill kommer att den är avsevärt mindre kostsam för staten än anstaltsvården. Dessa omdömen gäller den nuvarande situationen här i landet trots att det är uppenbart att frivården blivit mycket styvmoderligt behandlad i förhållande till anstaltsvården, såväl ekonomiskt som personalmässigt. 90 % av kriminalvårdens anslag har gått till den slutna vårdens cirka 5 000 platser medan 10 % gått till frivårdens 20 000. Det är därför anledning att satsa starkare på frivården, bl. a. genom utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen och effektivisering av övervakningen. Härigenom bör vårdresultatet inom frivården kunna avsevärt förbättras och anstaltsvårdens volym inskränkas genom överföring till frivårdssektorn. Mycket talar för att en sådan åtgärd på kort tid skulle leda till minskade kostnader för kriminalvården i dess helhet och därjämte till bättre vårdresultat.

Den kriminologiska forskningen är allvarligt underdimensionerad. För varje år som rejäla insatser dröjer skjuts väsentliga problem på framtiden.

Försöksverksamhet med ledning av utländska experiment borde också kunna startas. Det gäller t. ex. »nattfängelse» och »weekendfängelse» för mindre lagöverträdare och behandlingscentra för frivården.

En fortlöpande upprustning av polisväsendet är också en väsentlig förutsättning för att brottsligheten skall kunna begränsas. Det kan diskuteras om inte polisens förmåga att klara upp anmälda brott är en mera verksam faktor ur allmänpreventiv synpunkt än påföljdssystemet.

De häktades situation

Häktnings tiden är en tid av pressande ovisshet och ofta en tid av sysslöshet. Det senare borde enligt lag inte vara fallet. Enligt 6 § lagen om behandling av häktade och anhållna m. fl. stadgas att häktade ej må åläggas arbete men äger om det kan ske utan olägenhet utföra lämpligt arbete som de själva anskaffar eller som annars kan beredas dem.

Häktnings tiden omfattar minst några veckor. Till följd av omfattande brottsutredning, fullföljd till högre instans och sinnesundersökning utsträcks tiden inte sällan till flera månader. Många häktade vill gärna ha sysselsättning men kan sällan skaffa sig sådan på egen hand. Vid häktesavdelning på fångvårdsanstalt åligger det föreståndaren att ge de häktade arbetsmöjligheter. Till följd av personalbrist är detta ofta inte möjligt. När nu häktesavdelningarna vid fångvårdsanstalter i allt högre utsträckning ersätts med allmänna häkten, blir behovet av arbetsledare för de häktade akut. Flera sådana häkten har redan tagits i bruk och under innevarande budgetår kommer ytterligare några häkten att färdigställas. Kriminalvårdsstyrelsen har i årets petita begärt tillsättande av en verkmästare i Ae 15 och 10 verkstadsförmän i Ae 13. Departementschefen har endast godkänt tre arbetsledartjänster vid häktet i Göteborg.

Häktnings tiden innebär svåra psykiska påfrestningar. Den påtvingade sysslösheten ökar risken för skadeverkningar av frihetsförlusten. Vi anser det vara väsentligt att de häktades möjligheter till arbete förbättras och stöder därför kriminalvårdsstyrelsens förslag.

Rättspsykiatriska undersökningar

Häktnings tiden för dem som dömts att genomgå rättspsykiatrisk undersökning kan ofta bli avsevärd. För närvarande är den genomsnittliga väntetiden innan undersökningen kan företas ungefär 4 månader. I Stockholm kan väntetiderna uppgå till mellan 7 och 8 månader. Den sammanlagda häktnings tiden kan i vissa fall uppgå till närmare ett år. Detta måste be-tecknas som mycket otillfredsställande.

Riksdagen beslöt så sent som år 1961 om en ny organisation för det rättspsykiatriska undersökningsväsendet. Detta förfogar nu över 34 psykiatertjänster. Endast två av tjänsterna var vakanta vid årsskiftet. Det förefaller emellertid som om de långa väntetiderna inte främst beror på en

underdimensionering av den rättspsykiatriska organisationen. De 17 psykiatriker som handhar undersökningar av häktade har också skyldighet att bistå fångvårdsanstalterna inom den räjong, där de tjänstgör. Denna tjänstgöring vid fångvårdsanstalterna kan bli ganska betungande. Uppskattningsvis ägnar de flesta av dessa psykiatriker ungefär en tredjedel av sin arbetstid åt fångvårdsanstalterna. Vid Långholmen utgör denna tjänstgöring enligt uppgift hälften av arbetstiden för psykiatrikerna vid rättspsykiatriska kliniken. 10 av dessa 17 psykiatriker erhåller särskilt lönetillägg som kompensation för att de inte hinner göra normalt antal rättspsykiatriska undersökningar och därmed går miste om det särskilda honorar som utgår för dessa.

Det är naturligtvis otillfredsställande att människor utan dom hålls inspärrade i tider upp till ett år. Väntetiderna inför den rättspsykiatriska undersökningen för dem som är försatta på fri fot kan också utgöra ett problem. Detta problem är dock inte lika allvarligt eftersom det här inte rör sig om frihetsberövanden. Det är alltså synnerligen viktigt att snarast förkorta väntetiderna. Vi vill därför föreslå att en snabbutredning tillsätts för att undersöka i vilken mån en utökning av psykiaterpersonalen vid fångvårdsanstalterna skulle medföra ökad kapacitet för det rättspsykiatriska undersökningsväsendet. Utredningen bör föreslå personalförstärkningar i enlighet härmed.

Man måste också observera att många av fångvårdens psykiatertjänster står vakanta. Detta kan på kort sikt endast avhjälpas genom att tjänsterna ges en högre lönegradsplacering. Vi vill därför stödja kriminalvårdsstyrelsens yrkande att de tre psykiatertjänsterna vid Härlanda, Härnösand och Malmö förändras från underläkartjänster till tjänster som biträdande överläkare.

Långholmen

Det är glädjande att man genom nybyggnad och genom den jämförelsevis låga beläggningen på fångvårdsanstalterna får ett ökat utrymme för att lägga ner de mest slitna anstalterna, framför allt de gamla cellfängelserna. På Långholmen är de ohygieniska nattcellerna under avveckling, och redan 1969 beräknar man stänga centralfängelset i samband med Österåkersanstaltens tillkomst. Kronohäktet, som är den mest slitna delen och en av de äldsta byggnaderna på Långholmen, kan dock inte avvecklas förrän det planerade allmänna häktet i Stockholm färdigställs. Detta kan tidigast bli klart 1971.

Kronohäktet är vanligen mycket överbelagt, och man tvingas ofta placera två häktade i de små enmanscellerna. Trångboddhet är särskilt besvärande för de häktade eftersom de hålls inlåsta även under dagtid. De sanitära anordningarna är otillfredsställande. Varmvatten- och värmeanläggningen måste stängas en månad varje år för reparationer och rengöring.

Kronohäktet är klart otillfredsställande som förvaringsplats för häktade. Stora ansträngningar bör göras för att påskynda byggandet av det allmänna häktet i Stockholm och avvecklingen av kronohäktet.

Vissa aspekter på anstaltsvården

Den nya behandlingslagen tillkom år 1964. Den innebar endast obetydliga ändringar och kompletteringar av 1945 års verkställighetslag med anledning av det ändrade påföljdssystemet i den nya brottsbalken.

På senare tid har sådana företeelser som *brevcensur och bestraffningsformer* utsatts för viss kritik, och man har föreslagit utökningar i rätten till permission och besök.

Det är en allmänt erkänd huvudprincip för anstaltsintagningen att kontakten mellan den intagne och hans anhöriga bör upprätthållas så långt detta är möjligt. I kritiken mot bestämmelserna om besök, permission och brevrensning har man framför allt framfört att dessa bestämmelser försvårar och försämrar den intagnes kontakt med omvärlden.

Mot bestraffningssystemet har kritik riktats främst på två punkter. Det har anförts att isoleringsstraffet kan vara skadligt och att det strider mot humanitära principer. Man har också påpekat att det innebär en form av dubbelbestraffning att dels vidta disciplinära åtgärder enligt behandlingslagen mot personer som begått förseelser, dels dra in permission och uppskjuta frigivning.

Vi anser att det finns ett stort behov av översyn av behandlingslagen och dess tillämpningsföreskrifter. Vi avstår dock från att framlägga förslag i detta ärende, då en utredning om behandlingslagen aviserats.

Marknadsmässig lön

1966 tillkallade vårdinstitutionernas industrinämnd löneexpertis för att utreda frågan om lönesättningen för de anstaltsintagna inom kriminalvården, ungdomsvården och vården av alkoholmissbrukare. Man hade funnit att det nuvarande premiesystemet som bygger på en låg genomsnittlig riktpunkt för ackord av 65 öre i timmen — lika för alla arbetsgrenar — är för lågt och för stelt för att medge en rättvis lönesättning. Emellertid väntas denna utredning ta avsevärd tid i anspråk och kriminalvårdsstyrelsen har därför föreslagit en provisorisk lönereform. Detta förslag har tillstyrkts i årets statsverksproposition. Lönedifferentiering m. m. förutsättes dock ske inom de nuvarande anslagens ram. Det är uppenbart att detta även på kort sikt är otillfredsställande.

I och med att arbetsdriften i allt högre utsträckning bedrivs fabriksmässigt och att därmed allt högre krav ställs på de intagnas arbetsprestationer, ter det sig i högre grad rimligt att de intagna erhåller marknadsmässig lön för sitt arbete. Detta ter sig också rimligt, om man syftar till att genom anstaltsintagningen ställa den intagne i ett bättre läge även ekonomiskt vid

frigivningen samt om man önskar att han skall försörja sin familj på normalt sätt och betala eventuella skadestånd. Priset på de särskilda varor och tjänster som de intagna kan köpa på anstalterna är också betydligt mera marknadsanpassade än de intagnas löner, vilket innebär att t. ex. en hårklippning ligger på en prisnivå som motsvarar inkomsten för två arbetsdagar för en normal löntagare.

Kriminalvårdsstyrelsen har sedan 1965 sökt anordna försöksverksamhet med marknadsmässig lön vid Tillbergaanstalten. Försöksverksamheten har dock inte kunnat starta eftersom den assistenttjänst för budgetarbete som var nödvändig för experimentets genomförande inte beviljats av statsmakterna. Även i årets petita har kravet återupprepats, men departementschefen har inte tillstyrkt. Eftersom vi anser det utomordentligt väsentligt att försök med marknadsmässig lön igångsättes snarast, vill vi stödja kriminalvårdsstyrelsens krav på en budgetassistent vid Tillbergaanstalten.

Vi vill också påpeka att man så snart man hunnit iakta resultat av tillbergaförsöket, som gäller intagna familjeförsörjare med särskilt god prognos och korta verkställighetstider, bör försöket utsträckas till att omfatta även normalt klientel. Tillbergaförsöket visar endast i liten grad om marknadsmässig lön är realitisk för hela kriminalvårdsområdet. En snar utökning av försöket till övriga kategorier av intagna är därför nödvändig.

Fritidsverksamhet och utbildning

En verklig rehabilitering kräver ofta att den intagne omskolas eller får en helt ny utbildning. De enda omskolningsmöjligheterna inom själva anstaltsvården är den skolning som ges inom arbetsdriften i det fåtal yrken som återfinns inom kriminalvårdens industrigrenar. I övrigt brukar frigivna anvisas till AMS:s omskolningskurser på samma villkor som övriga deltagare. För dem som själva önskar förbättra sin utbildning under anstaltstiden genom t. ex. brevkurser är möjligheterna sämre. 1966/67 anslogs 375 000 kr. till undervisning och fritidssysselsättning. Endast en mindre del av anslaget används till bidrag till brevkurser. Detta innebär att de intagna som önskar bedriva självstudier endast undantagsvis kan erhålla mer än 1/4 eller 1/5 av kurskostnaderna. Det kan naturligtvis inte verka stimulerande på de intagnas intresse för studier att inköp av brevkurser innebär att de lämnar anstalten med skulder på flera hundra kronor för sina studier.

Fritiden inom anstalten är lika väsentlig för rehabiliteringen som arbetstiden. Brist på fritidssysselsättningar måste motverka de resultat man försöker nå med arbetsträningen. Ju mer arbetstiderna inom fångvården förkortas, desto viktigare blir det att man förmår ge fritiden innehåll för de intagna. Kriminalvårdsstyrelsen har i årets petita påpekat att sysslolösheten är en grogrund för rymningar, upplopp, sprit- och narkotikaproblem. »Disciplinproblemen är sysselsättningsproblem», anser styrelsen.

Fritidsverksamheten handhas på de större anstalterna av arvodesanställ-

da fritidsledare. Endast Långholmen har en särskild assistent med uppgift att sköta fritidsverksamheten. En annan betydelsefull verksamhetsform utövas av enskilda anstaltsbesökare och av vissa idrotts- och bildningsorganisationers kontaktverksamhet. Dessa verksamheter skulle dock behöva utökas väsentligt för att täcka hela anstaltsområdet.

För att stimulera rekryteringen av fritidsledare och anstaltsbesökare och för att stimulera föreningslivet till ökad kontaktverksamhet samt för att planera fritidsverksamheten i övrigt har kriminalvårdsstyrelsen föreslagit att vid varje anstalt skall inrättas en särskild nämnd för fritids- och kontaktverksamheten. Nämnden bör förutom anstaltens styresman ha en representant för ortens bildningsverksamhet och en för idrottsföreningarna. Ett liknande system finns redan infört för den andliga vården. För denna verksamhet finns tre resesekreterare. Styrelsen föreslår nu att tre resekonsulenttjänster efter detta mönster skall inrättas under fångvårdsanstalternas avlöningsanslag, varav en bildningskonsulent, en idrottskonsulent och en konsulent för hobbyverksamhet. Detta förslag har inte tillstyrkts i årets statsverksproposition.

De intagna kommer i många fall från s. k. kulturfattiga miljöer. De har dålig kontakt med föreningslivet och kan inte fylla sin fritid med aktiverande och meningsfulla sysselsättningar. Dessa svårigheter fördjupas under anstaltstiden genom isoleringen från omvärlden. De som haft positiva intressen före intagningen kan endast utöva sina intressen i den mån tillfälle i form av hobbymaterial, föreningskontakter etc. ges inom anstalten. För båda kategorierna verkar sysslolösheten och tristessen, som fortfarande utmärker fritiden på många anstalter, lika nedbrytande. Vi vill stödja styrelsens krav på tre resekonsulenter för fritids- och kontaktverksamheten och önskar planering av en snar ytterligare utbyggnad av fritidsverksamheten.

Samtalsterapi och gruppsamtal har i liten skala införts på vissa anstalter. Samtalsledare, assistenter och lekmän utanför kriminalvården har utbildats på korta kurser inom kriminalvårdsstyrelsen. Sådan utbildning är naturligtvis otillräcklig för att göra lekmän till väl fungerande samtalsledare. Trots detta fyller dessa lekmän en väsentlig uppgift. Många intagna har ett stort behov av att få tala igenom sina svårigheter. Ökad rekrytering och fler utbildningskurser krävs för denna verksamhet. Ett önskemål vore också att man trots arbetsdriftens krav kunde ordna samtalsgrupper under dagtid eftersom detta förmodligen skulle underlätta rekryteringen av samtalsledare. Ökad utbildning av samtalsledare framstår alltså som mycket väsentlig.

Rösträtt

Frågan om intagnas valdeltagande har senast behandlats av 1955 års valutredning. I sitt betänkande 1961 uttalade utredningen att poströstning inom fångvårdsanstalterna syntes vara den enda utvägen för att möjliggöra de in-

tagnas röstning. Mot detta förslag uttalade sig poststyrelsen. I 1963 års betänkande föreslogs bl. a. åter att poströstning skulle införas på fångvårdsanstalterna. Utredningen uttalade dock en viss tveksamhet och anförde att större klarhet om de organisatoriska förutsättningarna för förslaget först kunde vinnas sedan förslaget beträffande övriga eftersatta gruppers valdeltagande, bl. a. den s. k. ombudsröstningen, genomförts och kommit till användning. I propositionen 1965 med anledning av detta betänkande avstod man från att framlägga förslag om valdeltagande för intagna. Detta berodde på behovet att avvakta inverkan på postverkets organisation av de övriga förslag som utredningen framfört.

När nu ökade möjligheter till valdeltagande genomförts för de övriga grupper, sjuka, invalider och åldringar, som tidigare haft svårigheter att rösta, bör man möjliggöra röstning även för de anstaltsintagna.

Den av 1955 års valutredning föreslagna reformen bör därför genomföras. Man har nu erfarenheterna av reformerna för övriga eftersatta grupper i 1966 års val. Vi yrkar därför på att en poströstningsorganisation inom anstaltsvården införes så att intagna kan delta i 1968 års val.

Stöd åt intagnas anhöriga

Folkpartiet påtalade i en motion 1965 behovet av uppsökande åtgärder från socialvårdens sida när det gällde stöd till anhörig vid frihetsberövande åtgärd mot familjeförsörjare. Där påpekades att frihetsberövanden av en familjeförsörjare kan få katastrofala följder för familjens ekonomi. Särskilt blir detta fallet om åtgärden kommer plötsligt.

Självfallet har de socialvårdande organen skyldighet att i dessa fall träda emellan med vad som fordras för de anhörigas försörjning enligt socialhjälpslagets bestämmelser. Exempel visar emellertid att dessa organ inte omedelbart får kännedom om dessa fall. Detta beror bl. a. på att intagnas anhöriga, särskilt när det gäller intagna på fångvårdsanstalt, ofta drar sig för att uppsöka socialmyndigheterna. I 1965 års motion yrkades att verkställighetsorganet eller mottagningsanstaltens styresman vid frihetsberövanden skulle omedelbart och generellt eller om detta påkallas av omständigheterna rikta vederbörande socialhjälporgans uppmärksamhet på anhörigas hjälpbehov.

Andra lagutskottet ansåg att en generell anmälningsplikt för de olika verkställighetsorganen vore olämplig eftersom de anhöriga i många fall skulle se en kontakt från socialvårdsmyndigheterna mera som en belastning än som hjälp. Utskottet anförde vidare: »Enligt utskottets mening är det emellertid befogat att de genom motionerna aktualiserade frågorna ägnas ökad uppmärksamhet. Med hänsyn härtill synes det utskottet lämpligt att Kungl. Maj:t i enlighet med vad socialstyrelsen föreslagit låter utfärda en cirkulärskrivelse i ämnet. Vad utskottet anfört synes böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Emellertid kvarstår huvudproblemet även om de socialvårdande myndigheterna i högre grad uppmärksammar dessa frågor — de socialvårdande myndigheterna får fortfarande inte kännedom om de anhörigas ekonomiska svårigheter annat än genom de anhöriga själva. En lösning på problemet synes vara att assistenterna som mottar intagna på häkten och fångvårdsanstalter får till uppgift att meddela vederbörande socialnämnd, när det med hänsyn till den intagnes ekonomiska omständigheter synes föreligga ett hjälpbehov hos hans anhöriga. Vi hemställer därför att Kungl. Maj:t måtte i skrivelse underrätta intagningsmyndigheterna om deras skyldighet att kontakta socialvårdsmyndigheterna, då stödbehov föreligger hos de intagnas anhöriga.

Anstaltsvårdens personal

Vi har i inledningen kraftigt understrukit anstaltens personalbehov. Kriminalvårdsstyrelsen har i årets petita med anledning av den anbefallda sparsamheten inskränkt kraven på ökningsar till ett minimum. Trots detta har endast ett fåtal av de yrkade tjänsterna tillstyrkts av departementschefen. På vårdsidan har styrelsen krävt 4 förste assistenter och 7 assistenter för frigivningsarbete. Endast 2 förste assistenter och 6 assistenter har tillstyrkts. Vi vill stödja styrelsens förslag. Styrelsen har också begärt ett anslag om 100 000 kronor som arvode åt tillfälligt anställda psykologer. Man har också begärt att 3 underläkartjänster för råjongpsykiater förändras till biträdande överläkartjänster. Vi har i det föregående yrkat på att dessa förändringar skall beviljas av riksdagen.

För att underlätta kriminalvårdens utbyggnad borde en långsiktig plan över utbyggnaden på personalområdet upprättas. Utan en sådan plan kan man varken planera åtgärder för att öka personaltillgången i form av särskilda rekryteringsåtgärder, ändrad lönesättning, utbildning, öppnande av nya karriärer etc. Man kan inte heller planera vårdreformer och byggande av nya anstalter. Vi vill därför föreslå att en sådan plan upprättas.

Frivård

De största problemen för vården av frigivna gäller tillgång till bostad och arbete. Det är därför mycket tacknämligt att man har upprättat ett par frivårdshotell och börjat starta frivårdsverkstäder.

När ytterligare erfarenhet erhålles av dessa båda verksamhetsformer måste antalet frivårdshotell och verkstäder kraftigt utökas. Denna utbyggnad bör planeras redan nu. Vi föreslår alltså att en plan över frivårdens lokal- och personalbehov för hotell och verkstäder snarast utarbetas.

Frivårdsverkstäderna är avsedda för sådana frigivna som är så nergångna att inga arbetstillfällen i den öppna marknaden står till buds. Även andra frigivna har dock problem med att finna arbete. Många arbetsgivare drar

sig för att anställa straffade. Detta försvårar allvarligt den frigivnes rehabiliteringsmöjligheter. Statliga, kommunala och privata arbetsgivare måste därför upplysas om nödvändigheten av att straffade inte diskrimineras på arbetsmarknaden, om anstalts- och frivårdens syften m. m. Vi föreslår att de kriminalvårdande myndigheterna anmodas att ordna en upplysningskampanj om dessa frågor för arbetsgivare.

På längre sikt bör man också överväga anordnandet av en upplysningskampanj om kriminalvårdens förutsättningar och uppgifter som riktas till allmänheten. Denna skulle dels kunna fylla en brottsförebyggande uppgift, dels undanröja tendenser till misstänksamhet och social diskriminering mot straffade. Om vårdtanken någonsin helt skall kunna slå igenom på kriminalvårdens område krävs att allmänheten står bakom denna målsättning.

Frivårdens personal

Antalet frivårdsfall ökar ständigt och väntas inom de närmaste åren stiga från knappt 20 000 till drygt 24 000. Den organisation för eftervården som genomfördes 1962 är redan otillräcklig. I förra årets petita framförde kriminalvårdsstyrelsen krav på 35 nya assistenter inom skyddskonsulentorganisationen. Endast fem tjänster beviljades. I år har kriminalvårdsstyrelsen inte upprepat sitt krav med anledning av den anbefallda sparsamheten. Man vill i stället dela upp utbyggnaden av hela assistentorganisationen på två år. I år yrkas på fem assistenttjänster inom frivården. Vi vill föreslå att detta yrkande tillfredsställes inom ramen för anslaget till frivårdspersonal.

Frivårdsområdet har hittills varit befriat från personalproblem i så måtto att vakanser varit få och endast tillfälliga. Detta kan innebära att man i högre utsträckning bör satsa på en snabbare uppbyggnad av frivårdens personalorganisation.

Folkpartiet har i flera motioner föreslagit att övervakararvodena skall höjas. Kravet återupprepas inte i år med tanke på det ansträngda läget och i avvaktan på utredningen om övervakarnas ersättning.

Utbildning

Genom den förra året genomförda utbildningsreformen för personal inom vårdområdena har en avsevärd förbättring inträtt för personalen inom kriminalvården. Reformen ger grundutbildning omfattande ett år för kriminalvårdens tillsynspersonal. Emellertid är det ännu många personalgrupper som saknar utbildning. Främst gäller detta tillsynspersonal anställd före den 1/7 1966. Av ekonomiska och organisatoriska skäl har det inte varit möjligt att låta den nya utbildningsgången omfatta denna personal. Härför skulle under den närmaste treårsperioden behövas en utbildning som omfattade 180 tjänstemän per år. I årets petita föreslås 6 kurser för sådan personal. Arbetsledarna är en annan grupp som skulle behöva beredas utbildning.

Endast 20 % av kriminalvårdens 600 arbetsledare har genomgått någon kurs anordnad eller bekostad av kriminalvården. Övervakarna är en annan ur utbildningssynpunkt försummad grupp.

Den nuvarande kursverksamheten har varit utlagd på olika kursgårdar i stockholmstrakten. Nu föreslår kriminalvårdsstyrelsen att en fast skola skall inrättas vid anstalten Hall för att undervisningen skall kunna bedrivas med större effektivitet. Denna skola skall också utnyttjas som lokal för den utbildning som vårdutbildningsnämnden anordnar. Denna skola skall ha 240 platser och beräknas kunna utnyttjas under 245 dagar om året.

Vi vill stödja kriminalvårdsstyrelsens krav och begär att Kungl. Maj:t skall framlägga förslag till riksdagen om uppförande av en kriminalvårdsskola.

Forskning

Inledningsvis har redogjorts för hur nödvändig en väsentligt utökad kriminologisk forskning är för att kriminalvården i framtiden skall kunna utvecklas till att ge tillfredsställande resultat. Kriminalvården är en stor och kostnadskrävande del av vårdsektorn. Ändå känner man mycket litet till vilket resultat olika insatta åtgärder ger. Inte heller känner man särskilt väl till själva orsakerna till den företeelse man skall behandla: kriminalitet och asocialitet.

I många länder har man kommit mycket längre på den kriminologiska forskningens område. USA och Storbritannien har länge varit föregångsländer på detta område. I Sverige har resurserna inskränkts till hittills en enda professur. Inom ungdomsvården framlades 1964 ett utredningsutlåtande beträffande behandlingsforskningen vid ungdomsvårdsskolorna, där man föreslog att ett särskilt forskningsorgan skulle tillsättas i form av en sektion inom kriminalvetenskapliga institutet vid Stockholms universitet. Folkpartiet motionerade 1966 om att detta organ skulle inrättas vid kriminalvetenskapliga institutet. Motionen avlogs.

På längre sikt är det nödvändigt att man inrättar ytterligare professurer i kriminologi vid landets universitet.

I Storbritannien har man med små medel åstadkommit ett effektivt forskningsorgan inom kriminalvårdsmyndigheten — the Home Office Research Unit — som bedriver en omfattande forskning. 1964 rapporterade man till Europarådet att 18 större projekt igångsatts. Samtidigt bedrevs en omfattande forskning vid ett flertal universitet med medel från kriminalvårdsmyndigheten.

Ett liknande organ skulle kunna startas i Sverige med ganska kort varsel och med relativt små ekonomiska insatser. Kriminalvårdsstyrelsen har redan en psykologsektion med en chefspsykolog och två biträdande psykologer. Man har också en statistiksektion med en chefsstatistiker och biträdespersonal. Dessa sektioner skulle kunna utgöra grunden för ett forskningsor-

gan. Kriminalvårdsstyrelsen bör erhålla medel för att arvodera framstående forskare för att leda olika projekt. Forskningen bör givetvis bedrivas i samråd med universiteten, och när den kriminologiska forskningen utbyggs kan det nya organets resurser flyttas över till universitetsorganisationen. Vi skulle därför vilja föreslå att en utredning tillsattes med uppgift att undersöka möjligheterna för inrättande av ett forskningsorgan inom kriminalvårdsstyrelsen. Vi vill också föreslå att en plan för utbyggnaden av den kriminologiska forskningen vid universiteten görs upp.

Sammanfattning

I förevarande motion har vi i ett sammanhang framfört våra synpunkter på kriminalvårdens problem och de åtgärder som på detta område bör vidtagas icke minst i brottsförebyggande syfte. De yrkanden som vi framför i anslutning härtill gäller till en del höjningar av de i statsverkspropositionen äskade anslagen till dessa ändamål. Dessa yrkanden kommer att framföras i en särskild motion med åberopande av de här ovan framlagda motiveringarna. Särskilda motioner kommer även att väckas i frågan om anstaltsintagnas möjlighet att utöva sin rösträtt, den kriminologiska forskningens utbyggnad och om startandet av en upplysningskampanj om straffades svårigheter vid sökande av arbete. Vi ämnar även i annat sammanhang kräva en ökning av antalet polistjänster. I övrigt avser våra yrkanden utredningar rörande målsättningar och metoder i samhällets åtgärder mot brottsligheten. Sammanfattningsvis föreslås i dessa avseenden:

att den av kriminalvårdsstyrelsen föreslagna kriminalvårdsskolan snarast uppföres,

snara åtgärder för påskyndandet av uppförande av det allmänna häktet i Stockholm,

utredning i syfte att undersöka fångvårdsanstalternas behov av psykiatrisk personal och förslag om personalförstärkningar i enlighet med utredningens resultat,

en snar utökning av försöksverksamheten med marknadsmässig lön inom anstaltsvården,

att styresmännen för fångvårdsanstalter och häkten uppmanas att vid nyintagningar kontakta socialvårdsmyndigheterna om den intagnes behov av stöd,

upprättande av planer dels för det framtida personalbehovet inom anstaltsvård och frivård, dels för frivårdens framtida utbyggnad av frivårdshotell och verkstäder,

en snabbutredning om insättandet av ett behandlingsforskningsorgan vid kriminalvårdsstyrelsen.

Vi yrkar,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om
vidtagande av de sålunda angivna åtgärderna.

Stockholm den 24 januari 1967

Bertil Ohlin (fp)

Sven Wedén (fp)

Ingemar Mundebo (fp)

Sven Antby (fp)

Henning Gustafsson (fp)

Elias Jönsson (fp)

i Skellefteå

i Ingemarsgården

Olaus Nyberg (fp)

Cecilia Nettelbrandt (fp)

Ingrid Gärde Widemar (fp)